

Zasluga Jevreja za medicinsku znanost.

Iz jednog predavanja blagopoč. nadrabina **Dr. Samuela Weszela** (Sarajevo).

Moto: Prva je dužnost države, da joj budu građani zdravi, fizički i moralno.

Masaryk.

Zdravlje je narodno jedan od najvećih uslova za napredak i blagostanje države.

Dr. Ladislav Polić.

Bio bi odveć težak pothvat, kada bih htio da iscrpno obradim ili da također samo nabrajam jevrejske ljekare, koji su u kulturnoj istoriji jevrejskog naroda došli do velike časti i slave. Mogu samo danas da kažem to, da je bio kroz dvije hiljade godina jevrejske istorije u galutu život i rad jevrejskih ljekara gotovo jedina svijetla tačka. Židovski ljekari bijahu spojka između Jevreja i drugih naroda, od kojih su bili odijeljeni svojom religijskom raznolikošću. Jevrejski ljekari bijahu već odavno prvi u aristokraciji razuma, duha i karaktera. Ta i Talmud već kaže lijepo i umno, da se znanost mora jače cijeniti od same kneževske i nadsveštenečke časti.

Neki znameniti prirodoslovac starijeg doba izjavio je, da su jevrejski ljekari bili kneževi ljekarske znanosti u srednjem vijeku; jedan od najvećih nejevrejskih ljekara, osnivač celularske patologije Rudolf Virchov, profesor u Berlinu, izjavio je na međunarodnom ljekarskom kongresu, održanom u Rimu 1900. godine, «da se tek sada vidi, kako su bile velike usluge, koje su jevrejski ljekari ukazali održavanju i njegovanju medicinske znanosti, i da se samo baštinjenoj sposobnosti Jevreja mora pripisati, da su se posvetili tom zanimanju».

Carmoly piše međutim o jevrejskim ljekarima, da su ljekarski studiji kod Jevreja postali »éducation nationale«, jer su samo tako mogli postići onaj ugled i onu materijalnu moć, koja je bila potrebna za zaštitu naroda, koji je stenjao pod silnim pritiskom.

Uzalud je zaključio jedan koncil, da jevrejski ljekari ne smiju liječiti nejevrejske bolesnike; ali već slijedeći koncil bio je prisiljen, da ovu okrutnost ublaži tako, da se ne smije obraćati na jevrejske ljekare, osim u slučaju, ako ne bi bilo druge pomoći. Uzaludno obratiše se moćni grofovi od Burgasa na Kralja

Kastiljskoga sa molbom, da se Jevrejima zabrani liječenje nejevreja; odgovor je glasio, da je nemoguće da se zabrani jedna znanost, od koje čovječanstvo ima koristi.

Franjo Prvi, kralj Francuske, čeznuo je u svojoj bolesti za židovskim ljekarom i zamolio je njemačkog cara Karla Petoga, da mu takovog pošalje.

Veliki broj papa imao je jevrejske tjelesne ljekare. Leo Deseti imenovao je židova Zarfatiya svojim ljekarom, dozvolivši mu, da može u svojoj kući urediti sinagogu. Nasljednici familije Zarfatiyevе služiše kao jevrejski ljekari još pod slijedećim, daljnjim papama.

Kojoj se okolnosti ima da pripíše ova velika moć i simpatija jevrejskih ljekara?

Pred jedno četvrt stoljeća napisao je francuski izvjestitelj o južnoafričkom ratištu, da su ljekari najsimpatičnija lica cijelog rata. Oni prijatelja i neprijatelja sa jednakom požrtvovnom brižljivošću liječe i njeguju.

«Jer, — piše Carrère —, ljekari žive na međašnjoj liniji čovječanstva, tamo, gdje se dodiruje život i smrt, i to čini njihovu dušu blagom i punu milosrđa». Ova duhovita opaska je osobito tačna i ispravna za jevrejske ljekare svih vijekova. Oni su živjeli kao Jevreji i ljekari na pograničnoj liniji čovječanstva, a istodobno su stajali postojano na predstraži, i tako im bijaše srce blago, ali im bijaše i duh jak, a volja odlučna. Istinska ljubav prema bližnjem, kao i oštri dobro školovani duh jevrejskih ljekara učinio ih je velikim i jakim u prošlosti.

Na ljekarskim školama bijahu Jevreji kroz čitava stoljeća ne samo učenici, nego i učitelji. Za vrijeme Harun-al-Rašida podučavao je jevrejski ljekar Sahl u Bagdadu. Broj njegovih učenika bivaše tako velik, da je svoja predavanja morao držati na otvorenom trgu. Njegov sin bijaše također znameniti ljekar. U Kajruvanu, u središtu muslimanskih naroda Afrike, stvorila se jevrejska medicinska škola, koja je za vrijeme od tri stoljeća poslala u svijet znamenite ljekare.

U prvom redu spominjemo Isaka Izraeli-a. — On je živio i djelovao u desetom vijeku. Njegova knjiga o dietetici bila je šest stotina godina kasnije prevedena iz arapskog na latinski, i izdana je ponovo za poduku ljekara u Leidenu. — Nijedan ljekar našega doba, pa bio on ma kako slavan, teško da će doživjeti, da će se nakon šest stotina godina izdati njegova dijela i jedva, da će se njegovo ime spomenuti. Ali stogodišnji neženja, bećar, Izraeli proricao je to sebi, jer na pitanje, zašto se on nije oženio, reče, da je napisao četiri dijela, koja će sačuvati njegovo ime dulje, nego bi to mogla njegova djeca i unučad. — Njegova se je nada faktično ispunila. Dok je naime njegovo spomenuto djelo živjelo šest stotina godina, tek pred jedno četvrt stoljeća izdano je pola ljekarsko i pola religijsko-filozofsko djelo Izraelovo. Tako je toga pisca to dijelo preživjelo punih šest stotina godina.

U svim mjestima bijaše veliko znanje židovskih ljekara ključ, koji ih je doveo do velike moći. Jedan od neumrlih među njima bijaše Maimonides, Rambam, ili kako ga Heine nazvaše «veliki orao sinagoge». Ovaj veliki ljekar i filozof, poznat u svim dijelovima svijeta, živio je na dvorovima špansko-maurijskih kraljeva. Bio je i tjelesni ljekar velikog i pobjedonosnog sultana Saladina.

Treba nadalje istaknuti liječnika Jude Halevija našeg najvećeg pjesnika.

Ne na lakomišljenost mase, nego na vlastito savjesno stečeno znanje oslanjahu se jevrejski ljekari; nije onda ni čudo, kada su u ljekarskim školama, koje su nastale u Italiji i u Južnoj Francuskoj, rođučavali jevrejski učitelji i nejevreje.

U Montpellieru još danas postojeći medicinski fakultet bio je u godini 1525. osnovan gotovo od samih Jevreja. U Padovi i Salernu držahu se na univerzitetima medicinska predavanja na hebrejskom jeziku, a godine 1301. zbililo se u Montpellieru nešto, u što bi se danas jedva moglo vjerovati, da je dekanom fakulteta izabran jevrejski ljekar, veliki naučenjak Profatius. Pod njegovim uredovanjem uživala je medicinska škola u Montpellieru tako veliki glas, da je ona čak i sličnu školu u Parizu potisnula u pozadinu.

Tobia Kohen, koji bijaše koncem sedamnajstog vijeka tjelesni ljekar sultana u Carigradu, veli: «Lječenje je vrlo lako sa ustima šarlatana, ali vrlo teško sa očima pravoga ljekara».

Znanost bijaše štiti jevrejskog ljekara, a okolnost, da su se već prvi kraljevi Francuske obraćali na jevrejske ljekare, tumači Voltaire sarkastičnim načinom svojim tako, «da se je moralo obraćati na židovske ljekare samo zbog neznanja nežidovske Evrope.»

U Njemačkoj imadahu židovski ljekari i u danima najveće mržnje ugledan položaj. Fridrih III. imao je jevrejskog ljekara Loansa, koji je podučavao u hebrejskom velikog naučenjaka i humanistu Reuchlina, i taj je ljekar uživao carevu naklonost u tako velikoj mjeri, da je ovaj još na smrtnoj postelji preporučio Židove dobrodušnosti njegovog sina, cara Maksimilijana.

Izborni knez od Würtenberga bio je prisiljen u to doba nekom Hirschu, «Judaeus promotus medicinae doctor», osigurati slobodno izvršivanje prakse i osloboditi ga svih nameta.

U petnaestom vijeku došla je do velikog ugleda u Frankfurtu, kao ljekar za oči, jedna židovska žena, imenom Zeslin. Za vrijeme cijelog petnaestog stoljeća djelovahu zajedno ljekari-muževi i žene, tako da je čak i nadbiskup u Würzburgu dozvolio Jevrejki imenom Sara, da može vršiti ljekarsku praksu i kupovati nekretnine. Propisno su bili vaspitani ženski ljekari, kao Rebeka, koja je bila apsolvirana učenica univerziteta u Salernu. Ona je objelodanila knjigu o groznici, kao i druga znanstvena medicinska djela.

U toj slavnoj tradiciji kreće se kao ljekar Jevrejka Dr. Jakobs, koja se pred 25 godina nastanila u Nizozemskoj, stavivši se odmah na čelo pokretu o uređenju pitanja bolničarki.

Na znanosti i znanju osnovana moć dala je jevrejskim ljekarima onu ponosnu svijest, kojom su se podigli iz svoje jevrejske i nejevrejske okoline. Kao Židovi bijahu tjelesni ljekari kalifa, sultana, papa, careva i kraljeva. Kada je Henrik IV., francuski kralj, imenovao Jevrejina Montalta iz Italije svojim dvorskim ljekarom, prihvatio je ovaj ponudeno mu mjesto samo pod tim uslovom, da mu se dozvoli slobodno ispovijedanje njegove religije.

Gdje su se pred kratko vrijeme u krvavoj borbi uništavali Hugenoti, nastanio se ovaj ljekar sa svojom kućom i hramom. Henrik IV. cijenio je ovoga svijesnoga i vjeri predanog židovskog ljekara tako, da mu je petkom, kad bi se ljekar uputio svom bolesniku, poslao u susret svoju vlastitu kočiju, kako bi mogao doći još prije nastupa šabata. Evo, to je doista najlijepše riješenje pitanja subotnjeg počinka!

Židovski ljekar Zaharias iz Bratislave bi pozvan od kralja Ladislava u Budim, i kako kraljevski ukaz glasi, bi jevrejskom «medico et phisico» Zahariasu, koji je sa svojim odličnim znanjem ukazao svoju korisnu službu kralju i građanima, podijeljeno pravo, da se može kretati u Bratislavi bez uobičajne nošnje, pa da može nesmetano posjećivati bolesnike. Naravno, da je Bratislava uskratila posluš tom ediktu, poradi čega je taj grad bio opetovano ukorom pozvan na red. Protiv toga što ih je kao ljude i kao Židove ponizivalo, što ih je spriječavalo da izvršavaju svoje plemenito zvanje, podigoše jevrejski ljekari borbu. U Rimu su izdejstvovali, da ne moraju nositi samo za Židove određene crvene kapute, u Frankfurtu, da smiju stanovati izvan geta, ali su oni usprkos toga ostali židovski ljekari, priznavajući svijesno svoje pleme i svoju vjeru.

Vjerni historiskoj istini valja da govorimo i o iznimkama. U zemljama islama i hrišćanstva bilo je i takvih ljekara, koji smatrahu za korisno i cijelishodno, da se odreknu svoje vjere i svoga naroda.

Jer u sva vremena bilo je Živoda, koji su se sami odveć malo cijenili, da su sve pa i svoju sopstvenu ličnost odbacili kao neko trošno odijelo, a istodobno bijahu tako uobraženi, da su mislili, da će se njihovo potomstvo, u koliko više neće biti Židova, lako domoći velikih i najvećih državničkih časti.

Sa gorkom ironijom kaže Renan o apostatima među jevrejskim ljekarima i naučenjacima, da su ovi pokršteni Jevreji bili žig svojih prijašnjih suvjerjenika «sans faire beaucoup d'honneur à leurs correligionnaires d'adoption».

U suprot sa onima, koji su iznevjerili zastavu, može storija jevrejskih ljekara ponosno ukazati na one, koji su Židovstvo branili svojom velikom duševnom snagom i po potrebi i svojim životom, kao n. pr. na Bonet de Lattes-a, koji je kao

tjelesni ljekar Leona X. branio Jevrejstvo od jevrejskog apostate Pfefferkorna, koji je na Jevreje nahuškao javno mnijenje.

Jevrejski ljekari stajahu vazda na čelu djelujući u korist Židovstva za vrijeme od dvije hiljade godina. Da nije njihov broj pao i da nije malaksala njihova snaga do u najnovije doba, tomu je uzrok u okolnosti, da se jaka veza jevrejskog ljekara spajala sa jevrejskom religijom i jevrejskim narodom. O svijetlu se kaže, da mu je nekako neobično, da se samo i u tami sjaji. Ovakovo svjetlo Židovstva bijaše ljekarsko zvanje i u ovom se svjetlu razvijala idealna pojava jevrejskog ljekara.

Sada samo još jednu riječ o unutrašnjoj karakteristici jevrejskog ljekara. Na židovskog se ljekara može primjeniti riječ velikog filozofa Nietzschea, koji veli: «Nije dosta da samo umnožiš svoje pleme, nego valja da ga razviješ u visinu». To je činio jevrejski ljekar u prošlosti, to bi bila njegova dostojna zadaća u sadašnjosti, kao i u budućnosti. Jevrejski ljekari bijahu najbolji ljekari u kulturnom svijetu iz razloga, jer su najbolje razumjeli grčko-rimske ljekare kao Hipokrata i Galena. Oni su preveli njihova djela na hebrejski jezik. Oni su primili i dali znanje istoka i zapada, sakupljivali, sačuvali i predali novom dobu znanstveno blago staroga vijeka. Ljekari kod Jevreja ne sačinjavahu naročito zasebnu kastu, pa ipak su se podigli sasna drugačije, nego kod drugih naroda. Općeniti ugled ljekara kod Rimljana, koji dadoše svoje robove vaspitati za ljekare, ne bijaše velik; u Kini urezuje se još i danas na nadgrobnom kamenu pokojnika ime ljekara, koji je lječio preminuloga, što sigurno ne važi dokazom dobrohotnosti i poštovanja prema ljekaru. Nasuprot mnogo povoljniji bijaše položaj jevrejskog ljekara kod svoga naroda i kod svojih suvremenika. I danas se još često citira poslovice Siraha: «Poštuj ljekara, jer ga trebaš, svojim znanjem, koje mu pribavlja naklonost kneževu, može on visoko uzdignuti glavu. Osjećaš li se bolesnim, moli se Bogu i zovi ljekara, jer mudar čovjek ne prezire sredstva zemlje». Ideal ljekara u očima Jevreja bijaše: Naučenjak uzdignute glave, častan, upućen u ljekovita sredstva zemlje, koji ne zavarava, nego tješi bolesnike nježnim, dobrim srcem, ulijevajući im nadu. Tako se dakle razvio tip jevrejskog ljekara, da su se u staro doba posvetiti ovom zvanju oni, koje je razum i srce za to osposobilo. Jevrejskom ljekaru staviše njegovi učitelji kao uzoran primjer Aba Umnu, koji je živio u četvrtom stoljeću. On nije primio od učenjaka i sirotinje nikakove nagrade za svoju ljekarsku pomoć, što više rekonvalescentima davao je iz svog vlastitog džepa govoreći: «Djeco kupujte sebi hljeba i mesa, jer su to najbolja sredstva za zdravlje, koja će Vam pomoći». Taj ljekar metnuo je izvan svoje sobe škrabicu, da se čak i onaj, koji je mogao ubaciti samo malo honorara, ne treba sramiti, da je zatražio njegovu pomoć. Ne kao da bi trezveno mišljenje jevrejskog naroda premalo cijenilo, što se duguje jednom ljekaru, jer

već i Talmud kaže «ako ljekar liječi za malu svotu, da on i malo vrijedi». To zdravo mišljenje stvara ključ onom sasvim neobičnom pravcu u razvitku jevrejskih ljekara, da su oni kroz mnogo vijekova bili i dušebrižnici Židovstva. Kao rabini ne smjedoše primiti nikakove plate, oni su stoga zarađivali ljekarskom praksom samo toliko, koliko im je bilo potrebno za život.

Ovi rabini ljekari, koji stajahu na čelu jevrejskih opština, bijahu personifikacija praktične trezvenosti i mudroga idealizma. Nije-li također slučaj, da je i danas u najvećim jevrejskim opštinama u Berlinu rabin ljekar a u Beču predsjednik opštine profesor medicine?

Idealizam leži u shvaćanju, da se za službu u korist religije i za nauku morala ne smije primiti nikakova plata i nagrada, do li one, koja leži u samom ispunjavanju uzvišene dužnosti. Zdravi pak realizam traži, da se u interesu nezavisnosti čiste znanosti mora obezbijediti život naučenjaka kojim drugim koristonosnim uposlenjem. Da-li se je ikada moglo naći zanimanje, koje bi više bilo u skladu sa naukom morala, nego-li manifestacija prave čovječanske ljubavi u njegovanju bolesnika i patnika?

Rad oko religije kao i oko znanosti čuvao je jevrejskog ljekara, da ne bi postao materijalista, a u ljekarsku znanost upućenog jevrejskog dušebrižnika održala je upravo spoznaja realnog života u njegovom realnom naziranju i u nauci prirodoslovca, koji nije uvažio misticizam niti vjerovao u praznovjerje, tako reći nije bio klerikalan. Medicina je priječila, da postane fanatik, teologija je opet suzdržavala, da se u jevrejskom ljekaru ne probudi grubo i odvratno materijalizam, ili recimo ateizam. U tom pogledu čini svakako iznimku Baalšem i njegova škola.

Čujte lijepu legendu o moći liječnika prema shvaćanju škole Baalšema.

Jevrejin iz Vilne došao je jedanput k rabinu Dov-Ber-u iz Mizriča. Taj čovek nije bio hasid i nije vjerovao u čudnovatu moć Magida ili rabina. Čuvši mnogo o njegovoj mudrosti, posjetio ga je, da ga ispita. Čuveni Magid odmah mu reče:

«Zapamti sinko moj, da nisu ljekovi, koji liječe, nego liječnik sam, jer svakoga liječnika prati anđeo Božji a najvećega liječnika — anđeo Rafael osobno».

Čovjek iz Vilne nije razumio o čemu se radi. I rekao je: «Što je on meni htio da kaže? Ja sam hvala Bogu zdrav i ne trebam liječnika. Što je on mislio time?»

Tri mjeseca kasnije padne u tešku bolest. Nitko nije mogao utvrditi njegovu bolest, i liječnici nisu mu mogli pomoći. Od dana do dana pogoršavalo se je njegovo stanje tako, da su mislili da mora umrijeti.

Ali taj čovjek bio je vrlo obljubljen u Vilni, i kad su ljudi čuli, da je njihov prijatelj teško bolestan, odlučili su moliti kralja, da dopusti, da njegov tjelesni liječnik dođe k bolesniku, da spasi njegov život. I tako je bilo.

Dvorski liječnik došao je, ali jedva što je vidio bolesnika, kazao je: Zar sam ja Bog, da ja oživljam mrtvog čovjeka? Ali kad je on još jedanput pogledao na bolesnika, opazi, da se njegovo stanje poboljšava malo po malo i mislio je, da bi lijek sada dosta mogao pomoći.

Liječnik sjedio je, pisao recept i slao ga po sluzi u ljekarnu. Ali kad je on opet pogledao na bolesnika, vidio je, da se njegovo stanje opet poboljšalo, tako, da prvi recept nije bio više potreban, pa je napisao nov recept. Ali tek što ga je napisao, vidio je opet, da je i taj recept već suvišan, i tako je išlo još nekoliko puta. Liječnik se čudio, jer nije vidio takav slučaj u cijelom životu svojemu. I kad je stao u čudu, bolesnik se diže u postelji i reče: «Molim Vas lijepo, gospodine doktore, ostanite još nekoliko časova kod mene, jer sada vidim, da je to Vaša ličnost, koja me liječi. Jer je sveti Rabi meni kazao, da velikog liječnika prati anđeo Rafael. I tako ja mogu ozdraviti bez lijeka. Tada nisam razumio što je Rabin mislio, ali danas vidim, da je on govorio istinu.

Ali dvorski liječnik bio je Židov. I pitao je bolesnika ko je taj rabin? Bolesnik je kazao, da je to čuveni rabin Dov-Ber iz Mizriča. Liječnik je mislio, da rabin, koji je to kazao, mora biti sveti čovjek.

I dvorski liječnik otputovao je naskoro k svetom Magidu u Mizriču i postao je vremenom sâm sveti rabin i čudotvorac.

EVO PRIMJERA MISTICIZMU!

Rabin Moses Maimonides je muž, kod kojega je ideal jevrejskog ljekara i rabina bio najrazvijeniji.

U svojem dijelu: «Vođa lutajućih» מורה נבוכים kuša sjajnim duhom svojim, da pomiri vjeru i znanost i da riješi ovaj veliki i možda vječito neriješen problem. Njegov otvoreni prosvjetljeni način mišljenja ljekara i filozofa dolazi u ovom delu do izražaja, za koji izrekoše fanatičari onoga doba nad njim prokletstvo, no ipak taj «Rambam» nije samo velik u očima jevrejskih filozofa, nego ga je također proglasio velikim autoritetom, jedan od stupova hrišćanske teologije, pobožni Tomo Akvinski, koji ga je često citirao; isto ga tako u velike cijeniše muslimanski teolozi.

Ovaj najveći među židovskim ljekarima svojega doba, izustio je dnevno molitvu, tako lijepu, da ljepšu, ili samo sličnu, ne možemo naći ni u jednom molitveniku ma koje vjere bilo. «Ja započinjem iz nova moj rad, tako je svako jutro molio ovaj veliki jevrejski ljekar, i neka mi bude Svevišnji u pomoći u mojem pothvatu, i neka bude moj pothvat ovjenčan uspjehom, jer bez Tvoje pomoći ne bi čovjek mogao da izvrši ma i najmanju stvar. Daj, o Gospode, da moje umjeće bude prožeto ljubavlju k Tvojim stvorovima. Ne dopusti, da se požuda za novcem, slavoljublje i čežnja za ugledom uvriježi u moj rad, jer

su to neprijatelji pravednosti i ljubavi prema čovjeku, i mogli bi i mene dovesti na stramputice, gdje mi dužnost nalaže, da promičem blagostanje Tvojih stvorova. Ušćuvaj spas moga tijela i duše, da budem u svako doba u veselju spreman pomagati i podupirati bogatog kao i sirotinju, dobroga kao i hrdavoga, neprijatelja i prijatelja, da u patniku vidim samo čovjeka».

Moses Maimonides nije bio osamljen. Bilo je i drugih, koji su imali veliko znanje i pored toga i čvrst karakter. Nada sve obdareni rabi Salomo Jizhaki, koji nam je poznat pod imenom Raši, i kojega njegovi francuski savremenici nazivahu «le Prince des commentateurs», bio je njegov savremenik i u svom velikom djelu, koje obuhvata cijelu židovsku vjersku literaturu, pruža nam bezbrojne dokaze i o svom ljekarskom znanju. Kod ovih primjera nije ni čudo, ako je postalo temeljito vaspitanje jevrejskih ljekara običajem, a kasnije i čvrstom tradicijom, i da su «Morenu», ili jevrejsku doktorsku titulu, koja im se nadjeva u današnjim židovskim opštinama, naši predci kroz stoljeća pošteno zaslužili.

Safir, taj epigon duhovitog Židovstva, veli: «Ljekari neka budu dostojni kao sveštenici, ali neka ipak ne budu kao sveštenici: oni neka se ne brinu za nebo». U opšte moglo bi se kazati o većini jevrejskih ljekara, što je stajalo godine 1580. o slavnom francuskom ljekaru Abraham ben Samuel Haleviju urezano na njegovom nadgrobnom kamenu: «On bijaše dušom i tijelom veliki ljekar, Božja nauka pomogla je njegovom umjeću».

Nadalje bijahu veliki ljekari Kalonimos na dvoru kralja Sicilije i Isak ben Asman koncem osamnaestog stoljeća, koji je napisao knjigu o bilinstvu.

A i jevrejski ljekar Imanuel, prijatelj najvećeg talijanskog pjesnika Dantea, imao je veliki pjesnički dar i napisao je humoriističko-satiričku pjesmu «O paklu», u koji uvrštava nesavjesnog ljekara i dapače dodjeljuje tamo mjesto i najznamenitijem ljekaru Hipokratu, pošto je zatajio jedan dio svoga znanja.

Mnogi se tragovi velikih tradicija prijašnjih godina ne mogu više raspoznati kod jevrejskih ljekara današnjeg doba.

U djelu, koje priča o petstogodišnjoj istoriji bečkih ljekara, vanredno je veliki broj jevrejskih ljekara, koji su ubrali lovorike naročito na literarnom polju.

Veći dio medicinskih stručnih listova uređuju znameniti sinovi našega plemena. Ima čitav niz jevrejskih ljekara, čije je ime mjerodavno u svjetskoj literaturi.

Od mnogobrojnih spominjem samo neke; u prvom redu Ludviga Augusta Frankla te velikog modernog pjesnika Artura Schnitzlera, Ehrlicha i Freuda. Sa osobito opravdanim ponosom spominjem našeg velikana, velikog jevrejskog ljekara, Maksa Nordau, najdostojnijeg privrženika Teodora Herzla, te još u zadnje vrijeme umrloga velikog hirurga Israela.

I naša je zemlja imala veliki broj odličnih i zaslužnih ljekara, pa ih i danas još ima. Na dvoru našega Kralja uživa veliko povjerenje vjeran sin našega naroda.

Kao svagde i kod nas su naši ljekari najistaknutiji radnici na polju javnog, humanitarnog, kulturnog i narodnog rada. U Beogradu stoje na čelu nacionalno-kulturne lože Bene-Berit ljekari.

Jevrejski su liječnici idealiste, kojima se sa pravom ponosimo. Jevreji su dobri liječnici, jer su dobri ljudi, jer imaju ono poznato jevrejsko srce u sebi, koje je uvijek spremno da pomaže ne samo tijelu, nego i duši, da daje svojoj braći dio od svoga najskupocijenijeg blaga, koje posjeduju od svoje jevrejske kulture.

Talmudske izreke.

Nagrada za dobro delo je dobro delo, a naplata za greh je greh.

*

Kojom merom čovek meri, onom će mu se odmeriti.

*

Dobru nameru Bog računa u delo, a rđavu nameru Bog ne računa u delo.

*

Zao nagon u čoveku je najpre kao paučina, a posle kao debeo jedek.

*

O rođenju čovekovu određuje Bog, hoće li biti jak ili slab, mudar ili glup, bogat ili siromah, ali ne e da li pobožan ili rđav.

*

Zašto Bog voli pravedne? Jer njihova vrlina nije nasledena.

*

Pravo siromaštvo je samo siromaštvo u znanju.

*

Prazan čovek ne preza od greha, a neznalica ne može biti pobožan.

*

Ne navikavaj se da izričeš zavetovanja, jer se time možeš in na to naviknuti, da se olako i zaklinješ.

*

Ko je mudar? Ko od svakog prima pouke.